

Skratka: Molière je v Don Juanovem načrtu za varno nadaljevanje cinično zavrženega življenja izvedel svoj poglavitni napad na cerkev in kler, in sicer z najbolj občutljivega stališča, ki ga naša kritika človeških in družbenih pojavov pozna, s stališča morale in človeške vesti. Možno in verjetno je, da mu ta izpad ni zadostoval. Zato je v Sganarelovi pridigi svojo invektivno prenesel še v nov medij, in sicer v medij človeške misli in pameti. Pridiga je seveda parodija, toda v vsaki smiselni parodiji je zajeta tudi resnica originala in s parodijo je zadet original sam. In zdi se mi, da je s Sganarelovim nesmislom obsojena zgovorna mizernost originalnega verskega pouka. Parodija je burkasto norčevanje in ni se čuditi, da so bili originalni pridigarji prizadeti v svojem dostojanstvu in v svoji samozavesti ravno s tem Sganarelovim govorom in da so Molièrovo delo obsojali tudi zaradi njega. Mislim, da je njihova reakcija dober napotek za ugibanje o smislu samogovora, za katerega gre, kakor je njihova reakcija, ki ni omejena samo na Molièrov čas, tudi odlično navodilo za razumevanje Tartuffa ali Svetohlinca v celoti, posredno pa tudi kažipot za pravilno razlago Sganarelovega nabreklega in verjetno smiselno nesmiselnega besedičenja.

Pastorale

Kajetan
Kovič

PRVA V urah teče beli čas.
Plamenijo mračne glave.
V temni gori kliče glas.
Za vodami so daljave.

Kri v nevestah koprni.
Kašče pokajo od zrnja.
Bik rjove od slasti.
Beli venci so iz trnja.

Mile praproti zore.
 Temni glas med gabri toži.
 Na zahodnem robu dne
 spi nekdo v pretesni koži.

DRUGA V tamar na zahodni gori
 grejo dolgi venci čred.
 V stenah drgetajo bori.
 Deklo peče divji med.

Bela senca kukavice
 spušča v gnezda tuji dar.
 Med rdeče pastirice
 stopi temni gospodar.

V noč se vzdigne mračen dvorec.
 V enem oknu luč gori.
 Težka, temna kri je vzorec
 na rjuhah večnosti.

TRETJA Na odprtem črne jelše.
 Ob potoku krhki loč.
 V vsakem oknu stare hiše
 čepi dolga, dolga noč.

V sodu dah po gnilem grozdu.
 Senca plahuta čez dvor.
 Beli gabri v sladkem gozdu.
 Na samoti črni bor.

Konji sopejo po cestah.
 Z njimi težki jezdec.
 Pri izmučenih nevestah
 spijo tuji ženini.

ČETRTRA V koših je rumeno sadje.
 Čas je v šipah bel in slan.
 Mraz gre skoz cerkvene ladje.
 Rjavi zahodna stran.

Kalno vino teče v litre.
V ločju bega divja gos.
V kad so naložene vitre.
Svet je raševnat in bos.

Dolge ure so do svita.
Dekla hlipa v štrene las.
Mrzlo iz teme žarita
sveča in deviški pas.

PETA Lovec tava v črnem lesu.
V jarkih dreveni osat.
Muka je v človeškem mesu.
Od voda gre moder hlad.

Hiša sili iz bršljana.
Mošt v pijani kleti vre.
Tuja žena do zarana
v izbi težko svečo žge.

V soju žoltega plamena
se podoba lesketa.
Na podobi Magdalena
v beli sencí Jezusa.

ŠESTA V zimsko noč lisica laja.
Mrzli jelšev les ječi.
Svet je sinji od lišaja.
Bela voda ledeni.

Divja čreda gre v zavetje.
Daleč je rdeči kres.
Kratko, enodnevno cvetje
venča postelje nevest.

Temna roka na blazini
tipa v modri, mrzli zid.
Izdajalski petelini
kličejo dvorezni svit.

SEDMA Sneg zameta ozke hiše.
 Glas zahoda je zastrt.
 Še živali grejo tiše
 v svojo neizmerno smrt.

V zidu ura suho bije.
 V sanjah se otrok smehlja.
 Prepovedane gostije
 divje žalijo boga.

V kamri ledeni rjuha.
 Skozi vrata vdira gozd.
 Med bršljanom skorja kruha
 in za njo neznanski post.

OSMA Lise padajo od vzhoda
 na pročelja modrih hiš.
 Rjasta je barva svoda.
 Iz bršljana sije križ.

Težka je nevestam bala.
 Lep je sladki strah mesa.
 Kruto zre iz ogledala
 glava tujega moža.

V mrak razpadajo stopnice.
 V kleti poka star obroč.
 Za prividom bele psice
 grejo psi v surovo noč.

DEVETA Tihi, črni sadovnjaki
 vzdigajo se iz megle.
 Jate grejo pod oblaki.
 Rja tope kôse žre.

Modra vlaga je v ometu.
 V izbi gospodarji spe.
 Ovčja noč leži na svetu.
 Bele sveče ne gore.

Daljni pes na tujca laja.
V mrazu ždi otrpli vrt
in na vzhodu tiho vzhaja
ali jutro ali smrt.

Janko
Kos

Teorija in praksa moderne slovenske proze

Čeprav je predmet, ki se mu posveča ta razprava, na prvi pogled preprost in jasno določen, se ob njem že po površnem premisleku odpira več zanimivih vprašanj.* Najprej se vsiljuje misel, katera proza je pravzaprav ta, ki naj jo imenujemo »moderna slovenska proza«; nato pa, s kakšno pravico zasluži to ime. Odgovor je mogoč samo, če nam je vsaj približno znan pomen besede »moderno«, pa ne samo današnji, ampak tudi njen izvir in historični razvoj. Ta nas v območju literarnih pojavov vodi precej daleč nazaj, vsaj na konec 17. stoletja, ko je v francoski literaturi izbruhnil znameniti prepir med »starimi« in »modernimi«, ko je ta francoska beseda vsaj v glavnih obrisih že nosila tisti pomen, ki ji ga hote ali nehote dajemo danes. Nastala je na podlagi latinskega predloga »modo«, kar pomeni ravnokar, nedavno; toda v nji je bil navzoč tudi vpliv sorodne besede »moda«, ki izvira iz latinskega samostalnika »modus«, ta pa je pomenil mero, način. V skladu s takšno etimologijo je bilo že za Francoze, ki so bili sodobniki spora med »starimi« in »modernimi«, moderno preprosto to, kar je novo, nedavno, najnovjše, ker je po meri in načinu novega v primerjavi s starim. Za takšnim postavljanjem pojmov se je seveda skrivala ideja, brez katere bi bilo takšno primerjanje nemogoče — ideja, da je novo na svoj posebni način primernejše, ustrežnejše od starega, v tem smislu torej boljše, ne pa slabše, to pa zato, ker se svet giblje, spreminja in pomlaja; kar je bilo, je samo še staro, in kar prihaja, je novo, mlado, hkrati pa osnovano na vsem, kar je že bilo in torej za korak naprej od vsega starega. Za vsakršnim razločevanjem med starim in novim, modernim in nemodernim, se torej skriva ideja napredovanja — samo ker svet napreduje, ima smisel govoriti o modernem kot o nečem smiselnem, vrednem ali celo nujnem, čemur se moramo uklanjati, ker je boljše od starega, ali pa preprosto zato, ker se sami čutimo nove in nam vse novo po sami naravi bolje ustreza od starega; prav zato je za nas v polnem obsegu besede moderno. Ko bi svet ostajal zmeraj isti, se vrtel v krogu naprej pa spet nazaj ali pa bi mi sami pod različnimi menjavami novih časov čutili, da ostajamo v bistvu zmeraj isti; ali pa če bi se nam zdelo, da se z menjavami časov svet spreminja celo na slabše, kot so včasih mislili antični misleci, bi seveda govorjenje o modernem izgubilo vsakršen smisel, postalo bi nepotrebno in preprosto nemogoče. Ker pa dandanašnji verjamemo, da ni tako, ima pojem moderne za vse nas poseben smisel, ki mu prihaja iz ideje